
A N N A L E S
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XLIX, 4

SECTIO H

2015

Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

AGNIESZKA MATUSZEWSKA-PIERZYŃKA

a.mpierzynka@gmail.com

*Kredyty i pożyczki jako źródło finansowania działalności
gospodarczej spółek pracowniczych*

Credits and Loans as the Source of Financing for Business Activity of Employee-Owned Companies

Słowa kluczowe: proces prywatyzacji, prywatyzacja bezpośrednia, oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania, spółki pracownicze, źródła finansowania działalności gospodarczej

Keywords: privatisation process, direct privatisation, giving the state-owned enterprise for use against payment, employee-owned companies, sources of business activity financing

Kod JEL: G32, L33

Wstęp

Spółkami pracowniczymi¹ są jednostki gospodarcze z kapitałowym udziałem pracowników prywatyzowanych metodą bezpośrednią przedsiębiorstw państwowych, powstałe w celu przejęcia ich majątku w odpłatne użytkowanie [por. Baehr, 1993, s. 52; Górka, 1991, s. 91; Jawłowski, 2001, s. 55; Kozarzewski, 1998, s. 25–26; Zwierzyńska-Bubałło (red.), 1998, s. 195; Nadratowska, 1990, s. 54; Surdykowska, 1996, s. 128; Włodyka, 1996, s. 657]. Tworzenie i funkcjonowanie spółek z kapitałowym udziałem pracowników jest przedsięwzięciem inwestycyjnym o znacznym ryzyku powodzenia z uwagi m.in. na barierę finansową. Kapitałowo-własnościowe

¹ Spółki pracownicze nie stanowią odrębnej formy organizacyjno-prawnej. Tworzone są w formie handlowych spółek kapitałowych, tj. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółki akcyjnej.

warunki ustawowe tworzenia spółek pracowniczych [zob. Ustawa, 1996, art. 51, ust. 1], których preferencyjny wobec pracowników przedsiębiorstw państwowych charakter jest uzasadniony małymi zasobami finansowymi będącymi w ich dyspozycji [zob. Bojar, Sosińska-Wit, 1999, s. 426], stanowią o słabości kondycji ekonomiczno-finansowej tych podmiotów [zob. Jarosz, Kozak, 1995, s. 118, 120, 122; Szomburg, 1996, s. 41]. Niewielki kapitał zakładowy przy ograniczonych możliwościach jego podwyższenia, wynikających m.in. ze słabego zainteresowania inwestorów zewnętrznych obejmowaniem akcji/udziałów w spółkach z kapitałowym udziałem pracowników [zob. Goszka, 2001, s. 55; Krajewski, 2001, s. 93–103], oraz pokaźna wielkość zobowiązania z tytułu korzystania z przedsiębiorstwa państwowego [zob. Karpińska-Mizielińska, Smuga, 1997, s. 117–118] negatywnie wpływają na zdolność kredytową spółek pracowniczych [zob. Bukowska-Piestrzyńska, 2002, s. 44; Jarosz, Kozak, 1995, s. 118–125].

Czasowe odroczenie płatności części opłat dodatkowych w początkowym okresie obowiązywania umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania [zob. Rozporządzenie, 1997, § 5 ust. 2–3] i perspektywa uzyskania po spełnieniu dodatkowych warunków zwolnienia z tego długu [zob. Rozporządzenie, 1997, § 5 ust. 4–6] okazują się być z kolei niewystarczające dla poprawy zdolności spółek pracowniczych do pozyskiwania środków finansowych z kredytów i pożyczek. Co więcej, majątek przedsiębiorstw państwowych aż do momentu spłaty całości zobowiązania wobec Skarbu Państwa pozostaje jego własnością [zob. Ustawa, 1996, art. 52, ust. 2, pkt 1], a przez to nie może stać się przedmiotem bankowego zabezpieczenia. Przeniesienie własności majątku przedsiębiorstw państwowych na spółki pracownicze przed upływem okresu obowiązywania umowy zawartej ze Skarbem Państwa [zob. Ustawa, 2002, art. 2, pkt 15, art. 25] staje się jednak możliwe po spełnieniu określonych ustawowo warunków [zob. Ustawa, 1996, art. 52, ust. 4] w drodze zawarcia nowej umowy. Umowa ta, choć wprowadza korzystniejsze oprocentowanie niespłaconej części zobowiązania z tytułu korzystania z przedsiębiorstwa państwowego [zob. Rozporządzenie, 1997, § 8 ust. 1], wymaga ustanowienia dla niego majątkowego zabezpieczenia np. w postaci hipoteki [zob. Rozporządzenie, 1997, § 9 ust. 1].

Istniejące bariery korzystania z kredytów i pożyczek dla finansowania działalności gospodarczej przez spółki pracownicze przy niewielkich zasobach własnych środków finansowych są kluczowymi determinantami wywiązywania się tych podmiotów z inwestycyjnego zobowiązania ujętego w umowie o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania. Ich ograniczanie i przewyżczanie można uznać za istotny problem zarządzania spółkami pracowniczymi.

Zasadniczym celem opracowania jest rozpoznanie stopnia wykorzystania kredytów i pożyczek jako źródła finansowania działalności gospodarczej przez spółki pracownicze. Dla realizacji celu opracowania sformułowano hipotezę badawczą stwierdzającą, iż większość spółek pracowniczych w niewielkim zakresie finansowała działalność gospodarczą z kredytów i pożyczek. Empiryczna weryfikacja postawio-

nej hipotezy została przeprowadzona wśród 17 spółek pracowniczych z województwa mazowieckiego, które zawarły umowę o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w latach 2000–2002. Analiza wykorzystania kredytów i pożyczek jako źródła finansowania działalności gospodarczej w badanych podmiotach została dokonana głównie w oparciu o dane z Krajowego Rejestru Sądowego.

1. Metodologia badań empirycznych

Badania empiryczne nad wykorzystaniem kredytów i pożyczek jako źródła finansowania działalności gospodarczej przez spółki pracownicze zostały przeprowadzone wśród podmiotów, które zawarły umowę o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w latach 2000–2002. Określenie wskazanego okresu dla zawarcia ze Skarbem Państwa umowy było podyktowane chęcią wypełnienia powstałej w badaniach empirycznych luki. Dotychczasowe badania empiryczne dotyczące problematyki funkcjonowania i rozwoju spółek pracowniczych nie obejmowały bowiem okresu po 2000 r., a okres badawczy w nich przyjęty nie przekraczał siedmiu lat [por. Bojar, Sosińska-Wit, Żminda, 2003; Goszka, Popławski, 2001; Kozarzewski, Woodward, 2001; Wrońska, 2004].

Analiza zakresu finansowania działalności gospodarczej z kredytów i pożyczek przez spółki pracownicze została przeprowadzona w okresie kolejnych 11 lat następujących po roku prywatyzacji² w oparciu o sprawozdania finansowe³ złożone przez podmioty zakwalifikowane do próby badawczej do Krajowego Rejestru Sądowego. Za rok prywatyzacji ($t=0$) uznaje się okres od dnia zawarcia umowy ze Skarbem Państwa, będącej podstawą wystąpienia z wnioskiem o wykreślenie z rejestru przedsiębiorców przedsiębiorstwa państwowego oddanego do odpłatnego korzystania [zob. Ustawa, 1996, art. 43, ust. 2], do końca tego roku, w którym on wystąpił.

Badania empiryczne nad zakresem finansowania działalności gospodarczej przez spółki pracownicze z kredytów i pożyczek obejmują jednostki gospodarcze z województwa mazowieckiego, gdzie w latach 2000–2002 powstało najwięcej tego typu podmiotów [por. *Prywatyzacja...*, 2000, s. 54; *Prywatyzacja...*, 2003, s. 45]. Zgodnie z danymi Ministerstwa Skarbu Państwa w latach 2000–2002 w województwie mazowieckim zostały zawarte 22 umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania. Z 22 spółek pracowniczych wstępnie zakwalifikowanych

² Dokonanie analizy zakresu finansowania działalności gospodarczej z kredytów i pożyczek przez spółki pracownicze w okresie kolejnych 11 lat następujących po roku prywatyzacji oznacza, że badania empiryczne objęły w większości podmiotów zakwalifikowanych do próby badawczej cały okres obowiązywania umowy zawartej ze Skarbem Państwa i co najmniej jeden rok po całkowitej spłacie zobowiązania z tytułu korzystania z przedsiębiorstwa państwowego.

³ Dla spółek pracowniczych, które zawarły umowę o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w 2002 r., analiza zakresu finansowania działalności gospodarczej przez te podmioty z kredytów i pożyczek została dokonana w oparciu o ich sprawozdania finansowe za lata 2003–2013.

do próby badawczej⁴ wyłączono jednak te, które w przyjętym okresie badawczym zostały postawione w stan likwidacji/upadłości lub zmieniły formę organizacyjno-prawną⁵. Ostatecznie do próby badawczej zostało zakwalifikowanych 17 spółek pracowniczych.

W badaniach empirycznych nad wykorzystaniem kredytów i pożyczek jako źródła finansowania działalności gospodarczej przez spółki pracownicze dokonano analizy udziału kredytów i pożyczek w zobowiązaniach ogółem z zastosowaniem wybranych mierników statystyki opisowej⁶.

2. Charakterystyka spółek pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej

Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. w trzech spółkach pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej, które po zmianie przepisów prawa wydłużyły okres obowiązywania umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania – Przedsiębiorstwo Robót Drogowo-Inżynieryjnych S.A. w Mławie, Elektroprojekt S.A. i Tarczyn Sp. z o.o. – nadal ona obowiązywała. Jedna spółka pracownicza – Geokart Sp. z o.o. – zawarła umowę ze Skarbem Państwa na okres krótszy niż najdłuższy dopuszczalny ustawowo w danym okresie.

Wszystkie spółki pracownicze zakwalifikowane do próby badawczej posiadały prawo własności przedsiębiorstw państwowych, przejętych w odpłatne użytkowanie, a większość z nich uzyskała je przed momentem całkowitej spłaty zobowiązania wobec Skarbu Państwa. Z czterech spółek pracowniczych, na które przeniesiono prawo własności przedsiębiorstw państwowych po momencie całkowitej spłaty zobowiązania, w dwóch – Morspol S.A. i Elmet Sp. z o.o. – całkowita jego spłata nastąpiła przed upływem okresu obowiązywania umowy zawartej ze Skarbem Państwa.

We wszystkich spółkach pracowniczych, które uzyskały prawo własności przedsiębiorstw państwowych przejętych w odpłatne użytkowanie, z wyjątkiem jednej (Tarczyn Sp. z o.o.), niespłaconą część zobowiązania wobec Skarbu Państwa była oprocentowana według wskaźnika wzrostu cen dóbr inwestycyjnych obniżonego o 0,1 p.p. (zob. tab. 1).

⁴ Do próby badawczej zostały zakwalifikowane tylko te spółki pracownicze, które powstały po wejściu w życie nowej ustawy prywatyzacyjnej, tj. ustawy z dnia 30 sierpnia 1997 r. o komercjalizacji prywatyzacji.

⁵ W przyjętym okresie badawczym dwie spółki pracownicze zostały postawione w stan likwidacji/upadłości, a trzy zmieniły formę organizacyjno-prawną.

⁶ Wybrane mierniki statystyki opisowej obejmują klasyczne i pozycyjne miary położenia i zróżnicowania.

Tab. 1. Spółki pracownicze zakwalifikowane do próby badawczej – charakterystyka

Spółka pracownicza	Rok zawarcia umowy ze SP	Rok upływu okresu obowiązywania umowy	Rok całkowitej spłaty zobowiązania wobec SP	Rok przeniesienia własności	Stopa procentowa	Okres obowiązywania umowy [lata]	Wartość przedmiotu umowy ze SP [zł]	Wielkość odroczonej opłat dodatkowych [zł]	Wielkość zwolnienia z długu [zł]
PRD Sp. z o. o. w Przysusze	2000	2010	2010	2002	1/2l/w-0,1pp	10	450 000,00	47 805,00	0,00
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	2000	2009	2009	2004	1/2l/w-0,1pp	10	1 800 000,00	203 535,99	203 535,99
PRI-D Sp. z o.o. w Grójcu	2000	2010	2010	2005	1/2l/w-0,1pp	10	2 600 000,00	216 694,56	0,00
PRDI S.A. w Mławie	2000	2015	x	2005	1/2l/w-0,1pp	10/15	3 000 000,00	298 152,84	298 152,84
WCMB Sp. z o.o.	2000	2010	2010	2005	1/2l/w-0,1pp	10	1 310 000,00	129 069,11	0,00
Elektroprojekt S.A. w Warszawie	2001	2016	x	2004	1/2l/w-0,1pp	10/15	4 100 000,00	367 064,56	367 064,56
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	2001	2011	2011	2004	1/2l/w-0,1pp	10	5 100 000,00	357 008,21	357 008,21
Morspol S.A. w Warszawie	2001	2011	2008	2009	1/2l	10	6 100 000,00	404 647,89	404 647,89
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	2001	2011	2011	2004	1/2l/w-0,1pp	10	3 300 000,00	262 656,52	262 656,52
ZTE RADOM Sp. z o.o.	2001	2011	2011	2003	1/2l/w-0,1pp	10	9 250 000,00	636 558,35	636 558,35
BSiPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	2001	2011	2012	2012	1/2l	10	75 500,00	4 615,32	0,00
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Maz.	2001	2011	2011	2004	1/2l/w-0,1pp	10	3 700 000,00	217 555,13	217 555,13
Tarczyn Sp. z o.o.	2001	2016	x	2008	1/2l/ref	10/15	1 100 000,00	64 470,69	0,00
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	2001	2011	2011	2006	1/2l/w-0,1pp	10	2 600 000,00	181 065,31	181 065,31
Elmet Sp. z o.o. w Warszawie	2001	2011	2009	2009	1/2l	10	7 000 000,00	585 552,75	585 552,75
ZTiSZE Sp. z o.o. w Warszawie	2001	2011	2011	2003	1/2l/w-0,1pp	10	5 500 000,00	341 939,23	240 720,11
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	2002	2007	2008	2008	1/2l	5	650 000,00	24 951,28	24 951,28

Oznaczenia:

1/2l – 1/2 stopy oprocentowania kredytu lombardowego

w-0,1 – wskaźnik wzrostu cen dóbr inwestycyjnych obniżony o 0,1 p.p.

ref – stopa referencyjna

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Skarbu Państwa.

W spółce pracowniczej Tarczyn Sp. z o.o. zastosowanie niższej stopy oprocentowania niespłaconej części zobowiązania niż stopa referencyjna było niemożliwe, ponieważ uzyskana w ten sposób pomoc publiczna wraz z wcześniej udzieloną, w postaci wydłużenia okresu obowiązywania umowy zawartej ze Skarbem Państwa, przekroczyłaby dopuszczalną wielkość maksymalną.

W trzech spółkach pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej wartość przedsiębiorstwa państwowego, będącego przedmiotem umowy zawartej ze Skarbem Państwa, a tym samym zobowiązania z tytułu korzystania z jego majątku, nie przekraczała 1 mln zł. Pięć spółek pracowniczych – Przedsiębiorstwo Robót Drogowych Sp. z o.o. w Przysusze, Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Drogowych Sp. z o.o. w Grójcu, Wyszchowskie Centrum Materiałów Budowlanych Sp. z o.o., Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o. i Tarczyn Sp. z o.o. – nie uzyskało zwolnienia z długu z tytułu czasowego odroczenia płatności części opłat dodatkowych. W jednej spółce pracowniczej z tych, w których czasowo odroczone płatności części opłat dodatkowych została umorzona – Zakładzie Transportu Energetyki „ZTiSZE” Sp. z o.o. – wielkość zwolnienia nie była całkowita, gdyż 80% odpisu z zysku netto na kapitał zapasowy nie pokryło jej w całości (zob. tab. 1).

3. Udział kredytów i pożyczek w zobowiązaniach ogółem w spółkach pracowniczych – wyniki badań empirycznych

Podstawowym miernikiem zastosowanym w ocenie stopnia wykorzystania kredytów i pożyczek jako źródła finansowania działalności gospodarczej przez spółki pracownicze był udział kredytów i pożyczek w zobowiązaniach ogółem.

Wartość średnia udziału kredytów i pożyczek w zobowiązaniach ogółem w spółkach pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej, wykazując tendencję rosnącą, zawierała się w przedziale od 2,92% do 12,80%. Największe odchylenie standardowe od wartości średniej arytmetycznej miało miejsce w okresie $t=10$, w którym dla Przedsiębiorstwa Robót Drogowo-Mostowych Sp. z o.o. w Płońsku pojawiła się maksymalna wielkość tego udziału, równa 47,60%. Wielkość minimalna udziału kredytów i pożyczek w zobowiązaniach ogółem wynosiła 0,00%.

W badanej grupie spółek pracowniczych wartość środkowa udziału kredytów i pożyczek w zobowiązaniach ogółem, wyższa od 0,00%, występowała w drugim i trzecim okresie następującym po roku prywatyzacji oraz od okresu dziewiątego. Jedna na cztery spółki pracownicze w przyjętym okresie badawczym charakteryzowała się wielkością tego udziału na poziomie co najmniej 2,55% (zob. tab. 2).

Trzy spółki pracownicze – Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o., Elmet Sp. z o.o. i Zakład Transportu Energetyki „ZTiSZE” Sp. z o.o. – nigdy nie finansowały działalności gospodarczej z kredytów i pożyczek.

Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o. i spółka pracownicza Elmet Sp. z o.o. uzyskały prawo własności majątku przedsiębiorstw państwowych przejętych w odpłatne użytkowanie dopiero po całkowitej spłacie zobowiązania wobec Skarbu Państwa, choć w jednej z nich całkowita spłata nastąpiła przed upływem okresu obowiązywania umowy zawartej ze Skarbem Państwa. W Zakładzie Transportu Energetyki „ZTiSZE” Sp. z o.o., który uzyskał

Tab. 2. Udział kredytów i pożyczek w zobowiązaniach ogółem w spółkach pracowniczych w okresie następującym po roku prywatyzacji [%]

Spółka pracownicza	Okres po roku prywatyzacji (t=0)											Średnia arytmetyczna
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
PRD Sp. z o. o. w Przysusze	0,00	<i>0,00</i>	0,00	3,71	31,65	32,87	1,61	0,00	0,00	30,24	24,88	11,36
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	0,00	12,73	14,29	2,55	0,00	15,28	10,13	1,96	0,00	0,00	0,00	5,18
PRI-D Sp. z o.o. w Grójcu	0,00	0,00	14,06	0,00	<i>34,93</i>	12,00	0,00	26,88	21,37	41,58	0,00	13,71
PRDI S.A. w Mławie	10,92	1,99	1,06	0,00	<i>0,00</i>	25,90	15,42	19,87	14,44	7,13	6,87	9,42
WCMB Sp. z o.o.	0,00	0,00	0,00	0,00	<i>0,00</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	14,78	1,34
Elektroprojekt S.A. w Warszawie	0,00	0,00	<i>0,00</i>	0,00	0,85	0,00	21,45	18,70	17,84	29,31	0,00	8,01
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	7,54	13,20	<i>21,29</i>	15,34	8,76	10,65	8,40	7,32	10,71	7,70	1,92	10,26
Morspol S.A. w Warszawie	5,52	2,11	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	<i>0,00</i>	0,00	0,00	0,00	0,69
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	14,09	13,21	<i>8,03</i>	24,69	25,56	0,00	18,22	17,39	31,67	47,60	38,65	21,74
ZTE RADOM Sp. z o.o.	7,33	<i>5,77</i>	14,36	24,13	9,51	36,40	41,50	32,73	30,65	21,70	1,81	20,54
BSiPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Maz.	4,21	0,00	<i>0,65</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,52	3,17	4,11	1,33
Tarczyn Sp. z o.o.	0,00	2,53	3,79	0,00	9,88	15,96	<i>12,95</i>	16,46	27,96	29,23	21,30	12,73
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	0,00	7,79	3,03	0,99	<i>0,00</i>	0,00	0,00	0,00	15,57	0,00	14,76	3,83
Elmet Sp. z o.o. w Warszawie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ZTiSZE Sp. z o.o. w Warszawie	0,00	<i>0,00</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	0,00	10,33	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,94
Liczba podmiotów	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
Średnia arytmetyczna	2,92	4,10	4,74	4,20	7,13	8,77	7,63	8,31	10,16	12,80	7,59	7,12
Odchylenie standardowe	4,55	5,25	6,93	8,47	11,93	12,54	11,47	11,16	12,03	16,63	11,44	7,14
Minimum	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Maksimum	14,09	13,21	<i>21,29</i>	24,69	<i>34,93</i>	36,40	41,50	32,73	31,67	47,60	38,65	21,74
Kwartyl 1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,94
Mediana	0,00	1,99	<i>0,65</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,52	3,17	1,81	5,18
Kwartyl 3	5,52	7,79	8,03	2,55	9,51	15,28	12,95	17,39	17,84	29,23	14,76	11,36

Oznaczenia:

bold – rok, w którym nastąpiła całkowita spłata przez spółkę pracowniczą zobowiązania wobec Skarbu Państwa z tytułu korzystania z przedsiębiorstwa państwowego

kursywa – rok, w którym dokonano przeniesienia własności majątku przedsiębiorstwa państwowego przejętego w odpłatne użytkowanie na spółkę pracowniczą

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Rejestru Sądowego.

prawo własności odpłatnie użytkowanego majątku przedsiębiorstwa państwowego już w drugim okresie następującym po roku prywatyzacji, dług z tytułu czasowego odroczenia płatności części opłat dodatkowych został tylko częściowo umorzony.

Wyszkowskie Centrum Materiałów Budowlanych Sp. z o.o., które nie uzyskało zwolnienia z długu z tytułu czasowego odroczenia płatności części opłat dodatkowych, a posiadało prawo własności majątku przedsiębiorstwa państwowego przejętego w odpłatne użytkowanie od piątego okresu następującego po roku prywatyzacji, wykorzystywało kredyty i pożyczki jako źródło finansowania działalności gospodarczej dopiero po dokonaniu całkowitej spłaty zobowiązania wobec Skarbu Państwa. Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Drogowych Sp. z o.o. w Grójcu i spółka pracownicza Tarczyn Sp. z o.o. okresowo zrezygnowały z finansowania działalności gospodarczej z kredytów i pożyczek po roku rozpoczęcia spłaty długu z tytułu czasowego odroczenia płatności części opłat dodatkowych.

Spółka pracownicza, w której okres obowiązywania umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego był o połowę krótszy od najdłuższego dopuszczalnego ustawowo w danym okresie – Geokrat Sp. z o.o. – finansowała działalność gospodarczą z kredytów i pożyczek tylko w roku uzyskania zwolnienia z długu z tytułu czasowego odroczenia płatności części opłat dodatkowych. W Przedsiębiorstwie Komunikacji Samochodowej Sp. z o.o. w Grodzisku Mazowieckim kredyty i pożyczki zostały wykorzystane jako źródło finansowania działalności gospodarczej po pierwszym roku czasowego odroczenia płatności części opłat dodatkowych, w roku uzyskania prawa własności użytkowanego odpłatnie majątku przedsiębiorstwa państwowego i umorzenia długu z tytułu czasowego odroczenia płatności części opłat dodatkowych oraz od roku poprzedzającego rok całkowitej spłaty zobowiązania wobec Skarbu Państwa.

Trzy spółki pracownicze – Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej Sp. z o.o. w Grójcu, Przedsiębiorstwo Robót Drogowo-Mostowych Sp. z o.o. w Płońsku i Zakład Transportu Energetyki Radom Sp. z o.o. – w całym okresie objętym badaniami empirycznymi wykorzystywały kredyty i pożyczki jako źródło finansowania działalności gospodarczej (por. tab. 1 i 2).

Zakończenie

Przeprowadzone badania empiryczne wykazały, że większość spółek pracowniczych wykorzystywała kredyty i pożyczki jako źródło finansowania działalności gospodarczej w niewielkim zakresie. Maksymalna wartość udziału kredytów i pożyczek w zobowiązaniach ogółem w grupie badanych spółek była mniejsza niż 50%, a najwyższa wartość średniej arytmetycznej dla 11 kolejnych lat następujących po roku prywatyzacji była mniejsza niż 22,00%. Nadto co druga spółka pracownicza, z wyjątkiem drugiego i trzeciego okresu następującego po roku prywatyzacji oraz po okresie dziesiątym, nie finansowała działalności gospodarczej z kredytów i pożyczek. W okresach $t=2$ i $t=3$ oraz po okresie $t=9$ wartość

środkowa udziału kredytów i pożyczek w zobowiązaniach ogółem była większa od 0,00%, choć nie przekraczała 3,20%. W drugim i trzecim okresie po roku prywatyzacji większość spółek pracowniczych zostało zwolnionych z długu z tytułu czasowego odroczenia płatności części opłat dodatkowych, a sześć z nich uzyskało prawo własności majątku przedsiębiorstw państwowych przejętych w odpłatne użytkowanie. Dziewięć spółek pracowniczych w kolejnym roku po okresie dziewiątym dokonało całkowitej spłaty zobowiązania wobec Skarbu Państwa. Wzrost znaczenia kredytów i pożyczek w finansowaniu działalności gospodarczej przez spółki pracownicze w tych okresach mógł wynikać zatem ze zmniejszania obciążenia zobowiązaniem z tytułu korzystania z przedsiębiorstwa państwowego oraz pojawienia się możliwości ustanowienia bankowego zabezpieczenia. Ogólnie zaś niewielki zakres finansowania działalności gospodarczej przez spółki pracownicze z kredytów i pożyczek przy ograniczonych zasobach własnych środków finansowych mógł negatywnie wpływać na wywiązywanie się tych podmiotów z inwestycyjnego zobowiązania ujętego w umowie zawartej ze Skarbem Państwa, którego istotą było zapobieżenie postępującej dekapitalizacji majątku przedsiębiorstwa państwowego przejętego w odpłatne użytkowanie.

Bibliografia

- Baehr J., *Spółka z udziałem kapitałowym pracowników*, Polski Dom Wydawniczy Ławica, Warszawa – Poznań 1993.
- Bojar E., Sosińska-Wit M., *Leasing pracowniczy jako czynnik rozwoju przedsiębiorstwa*, [w:] R. Borowiecki (red.), *Wyzwania rozwojowe a restrukturyzacja przedsiębiorstw*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Europejska Rada Zarządzania – CECIOS, Warszawa – Kraków 1999.
- Bojar E., Sosińska-Wit M., Zminda Z., *Leasing pracowniczy a restrukturyzacja przedsiębiorstw*, Politechnika Lubelska, Lublin 2003.
- Bukowska-Piestrzyńska A., *Leasing mienia Skarbu Państwa w spółkach pracowniczych*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2002, nr 5.
- Goszka W., *Struktura własności i władzy w spółkach pracowniczych (na przykładzie spółek pracowniczych regionu kujawsko-pomorskiego)*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2001, nr 5.
- Goszka W., Popławski W., *Struktura własnościowa kapitału i jej wpływ na podstawowe czynniki ekonomiczne przedsiębiorstwa na podstawie spółek pracowniczych regionu kujawsko-pomorskiego*, [w:] *Zarządzanie wartością przedsiębiorstwa a struktura akcjonariatu*, CeDeWu, Warszawa 2001.
- Górka K., *Samorząd pracowniczy w procesie prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, [w:] R. Borowiecki (red.), *Kierunki przekształceń własnościowych w gospodarce. Aspekt teoretyczno-praktyczny*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa Oddział w Krakowie, Kraków 1991.
- Jarosz M., Kozak M., *Ekonomiczna i społeczna kondycja spółek pracowniczych w latach 1991–1994. Konkluzje*, [w:] M. Jarosz (red.), *Blaski i cienie spółek pracowniczych 1991–1994*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1995.
- Jawłowski A., *Prywatyzacja pracownicza. Przemiany firm i ich załóg*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2001.
- Karpińska-Mizielińska W., Smuga T., *Zmiany relacji własnościowych i ich wpływ na poprawę efektywności gospodarowania w długim okresie*, Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, Warszawa 1997.
- Kozarzewski P., *Prywatyzacja bezpośrednia: stan prawny*, [w:] M. Jarosz (red.), *Prywatyzacja bezpośrednia. Inwestorzy. Menedżerowie. Pracownicy*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1998.

- Kozarzewski P., Woodward R., *Secondary Privatization in Poland (Part I): Evolution of Ownership Structure and Company Performance in Firms Privatized by Employee Buyouts*, Raporty Case No. 47, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2001 [<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1432404>, data dostępu: 10.10.2015].
- Krajewski S., *Konflikty interesów po prywatyzacji*, [w:] M. Jarosz (red.), *Manowce polskiej prywatyzacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Nadratowska A., *Wpływ poszczególnych form prywatyzacji na efektywność gospodarowania*, [w:] T. Kierczyński (red.), *Spółka akcyjna jako forma prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, Przedsiębiorstwo Doradztwa Ekonomicznego „Lege Artis”, Warszawa 1990.
- Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w 1999 r.*, GUS, Warszawa 2000.
- Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w 2002 r.*, GUS, Warszawa 2003.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania należności za korzystanie z przedsiębiorstwa, sposobu zabezpieczenia niespłaconej części należności oraz warunków oprocentowania niespłaconej należności (Dz. U. 1997, nr 130, poz. 855).
- Surdykowska T., *Prywatyzacja*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
- Szomburg J., *Efekty prywatyzacji drogą leasingu*, „Transformacja Gospodarki” 1996, nr 68.
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (Dz. U. 1996, nr 118, poz. 561).
- Ustawa z dnia 5 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2002, nr 240, poz. 2055 z późn. zm.).
- Włodyka S., *Spółki w procesie komercjalizacji i prywatyzacji*, [w:] S. Włodyka (red.), *Prawo spółek*, Instytut Prawa Spółek i Inwestycji Zagranicznych, Kraków 1996.
- Wrońska E.M., *Strategie finansowe spółek pracowniczych*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2004.
- Zwierzyńska-Bubałło T. (red.), *Leksykon prywatyzacji*, PWE, Warszawa 1998.

Credits and Loans as the Source of Financing for Business Activity of Employee-Owned Companies

The main objective of the paper is to recognize the level of use of credits and loans as the source of financing for business activity of employee-owned companies. The formulated research hypothesis states that the majority of employee-owned companies financed business activity from credits and loans to a small extent. The empirical investigation of the constructed hypothesis has been carried out among 17 employee-owned companies in the Mazowieckie Province, which concluded privatisation agreements with the State Treasury in the years 2000–2002 on the basis of their financial statements. The empirical research proved that employee-owned companies had financed their business activities from credits and loans to the small extent.

Kredyty i pożyczki jako źródło finansowania działalności gospodarczej spółek pracowniczych

Zasadniczym celem artykułu jest rozpoznanie stopnia wykorzystania kredytów i pożyczek jako źródła finansowania działalności gospodarczej przez spółki pracownicze. Sformułowana hipoteza badawcza stanowi, iż większość spółek pracowniczych w niewielkim zakresie finansowała działalność gospodarczą z kredytów i pożyczek. Empiryczna weryfikacja postawionej hipotezy została przeprowadzona wśród 17 spółek pracowniczych z województwa mazowieckiego, które zawarły umowę o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w latach 2000–2002 w oparciu o ich sprawozdania finansowe. Przeprowadzone badania empiryczne wykazały, iż spółki pracownicze w niewielkim stopniu finansowały działalność gospodarczą z kredytów i pożyczek.